

załącznik do uchwały
Rady Nadzorczej WFOŚiGW w Gdańsku
nr 68/2019 z dnia 29 września 2019

**PLAN DZIAŁALNOŚCI
WOJEWÓDZKIEGO FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ
W GDAŃSKU NA 2019 ROK
AKTUALIZACJA – wrzesień 2019 r.**

SPIS TREŚCI

1.	Podstawa prawna i uwarunkowania opracowania planu działalności.....	3
2.	Działalność WFOŚiGW w Gdańsku w 2019 roku.....	3
2.1.	Cele i priorytety.....	4
2.2.	Zakres działań	7
2.3.	Informacja i promocja.....	13
3.	Finansowanie działalności WFOŚiGW w Gdańsku	14
3.1.	Plan Finansowy na 2019 rok	14
3.2.	Plan podziału środków finansowych w 2019 r. na zadania statutowe.....	15

1. Podstawa prawna i uwarunkowania opracowania planu działalności

Plan działalności został przygotowany i uchwalony na podstawie art. 400h ust. 4 pkt 2 ustawy POŚ¹. Dokument ten opracowano głównie w oparciu o Strategię działania Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku², przy uwzględnieniu Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie Energetyki i Środowiska³ (RPS Ekoefektywne Pomorze) oraz Programu Ochrony Środowiska Województwa Pomorskiego⁴.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku wspomaga finansowo zadania związane z ochroną środowiska i gospodarką wodną na terenie województwa pomorskiego. Obszary wsparcia wyznaczone są poprzez Listę przedsięwzięć priorytetowych Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku na dany rok⁵.

Istotnym kierunkiem działalności Funduszu jest również tworzenie warunków do wdrażania finansowania ochrony środowiska i gospodarki wodnej, w szczególności poprzez zapewnienie wsparcia tym działaniom, ich promocji, a także poprzez współpracę z innymi podmiotami.

Fundusz jest instytucją wspierającą inicjatywy i działania służące wypełnianiu celów wynikających z regionalnej i krajowej polityki ochrony środowiska. Wsparcie finansowe i merytoryczne samorządów, administracji rządowej, przedsiębiorców oraz organizacji pozarządowych umożliwia i sprzyja uczestniczeniu tych podmiotów w realizacji celów w sektorze środowiska i energetyki.

2. Działalność WFOŚiGW w Gdańsku w 2019 roku

Rok 2019 jest pierwszym okresem kiedy przychody Funduszu z tytułu opłat i kar za korzystanie ze środowiska ulegną istotnemu zmniejszeniu. Szacuje się, że przychody Funduszu spadną o prawie 50 %. Sytuacja ta jest skutkiem wejścia w życie w 2018 roku nowej ustawy Prawo Wodne i odebrania wojewódzkim funduszom wpływów z tytułu opłat za gospodarcze korzystanie z wód i odprowadzanie ścieków. W konsekwencji ograniczenia wpływów Funduszu poziom wsparcia zadań w poszczególnych dziedzinach będzie w najbliższych latach ulegał obniżeniu. Jednocześnie Fundusz zaangażował się we wdrażanie krajowego programu Czyste Powietrze. Z uwagi na bardzo duże zainteresowanie tym Programem wzrastać będzie zarówno udział Funduszu w finansowaniu, jak i zaangażowanie pracowników w jego obsługę.

Celem działalności Funduszu w roku 2019 będzie, tak jak w latach poprzednich, realizacja zadań zmierzających do poprawy stanu środowiska i zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego mieszkańców, ochrony walorów przyrodniczych regionu, przeciwdziałania zmianom klimatu oraz efektywnego gospodarowania zasobami, a także do rozwoju niskoemisyjnej gospodarki. Powyższe zadania mają znaczący wpływ na poprawę warunków i jakości życia mieszkańców województwa pomorskiego, jednocześnie umożliwiają wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju.

Działalność Funduszu realizowana będzie w dwóch obszarach:

Działanie I

- Finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej

Działanie II

- Tworzenie warunków do wdrażania finansowania ochrony środowiska i gospodarki wodnej

¹ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1396 z późn. zm.)

² Strategia działania Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku na lata 2017-2020 z perspektywą do 2023 roku, przyjęta uchwałą Rady Nadzorczej WFOŚiGW w Gdańsku nr 55/2016 z dnia 16 września 2016 r.

³ Regionalny Program Strategiczny w zakresie energetyki i środowiska Ekoefektywne Pomorze, uchwalony przez Zarząd Województwa Pomorskiego dnia 08 sierpnia 2013 r., uchwała nr 931/274/13, zmieniony uchwałą nr 415/324/18 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 24 kwietnia 2018 r.

⁴ Program Ochrony Środowiska Województwa Pomorskiego na lata 2018 – 2021 z perspektywą do roku 2025, przyjęty uchwałą nr 461/XLIII/18 dnia 26 lutego 2018 roku

⁵ Lista przedsięwzięć priorytetowych WFOŚiGW w Gdańsku na dany rok ogłaszana jest na stronie internetowej Funduszu

Podobnie jak w latach poprzednich, istotnym zadaniem Funduszu w 2019 roku będzie tworzenie warunków, zarówno finansowych jak i merytorycznych, do jak najlepszego wykorzystania środków krajowych i zagranicznych dla sektora środowiska i energetyki. Projekty inwestycyjne i działania realizowane ze środków Unii Europejskiej będą dofinansowane w pierwszej kolejności. Wspierane będą innowacje z zakresu ochrony środowiska, w tym poprawy efektywności energetycznej i wykorzystania energii z odnawialnych źródeł energii, rozwoju nowych technik i technologii służących między innymi racjonalnej gospodarce zasobami naturalnymi, zapobieganiu powstawania lub ograniczeniu emisji do środowiska, a także edukacji ekologicznej i ochrony przyrody. W roku 2019 przewidywane jest duże zaangażowanie Funduszu we wdrażanie i obsługę krajowego Programu Czyste Powietrze. Program ten ma na celu poprawę efektywności energetycznej i zmniejszenie emisji pyłów i innych zanieczyszczeń do atmosfery z istniejących jednorodzinnych budynków mieszkalnych lub uniknięcie emisji zanieczyszczeń powietrza pochodzącej z nowo budowanych jednorodzinnych budynków mieszkalnych.

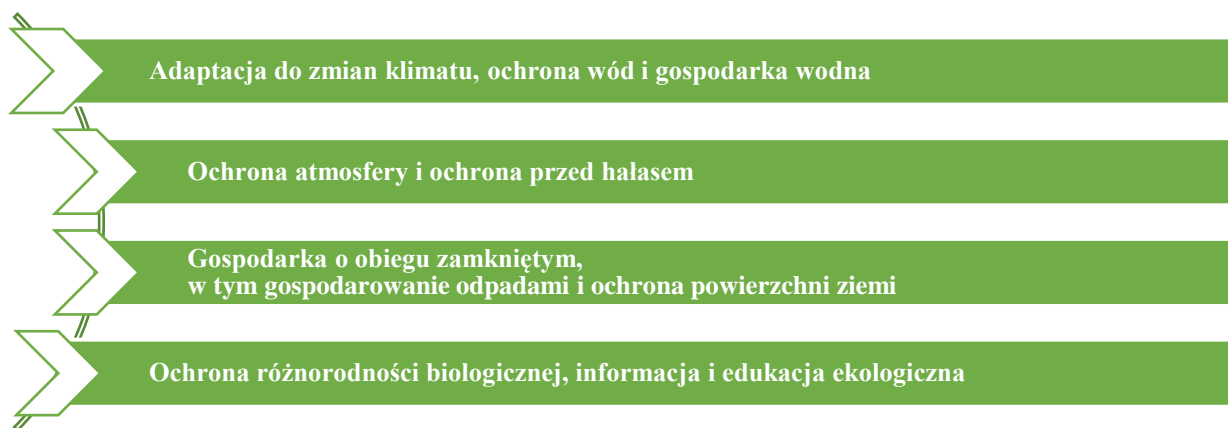
Wsparcie finansowe przedsięwzięć i programów służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej województwa pomorskiego odbywać się będzie poprzez system pożyczek, dotacji i dopłat do kredytów. Dofinansowaniem objęte będą zadania realizowane z udziałem środków UE, które uzyskały wsparcie w ramach innych programów krajowych i zagranicznych. Jednocześnie, dla zapewnienia harmonijnej realizacji zadań nieprzewidzianych do dofinansowania ze środków UE, część środków finansowych Funduszu będzie przeznaczona na realizację tych projektów. W planach uwzględnia się także finansowanie przedsięwzięć ze środków pożyczonych i udostępnionych przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (Program Priorytetowy System, część 2 Region).

WFOŚiGW w Gdańsku tworzył będzie również warunki do wdrażania finansowania ochrony środowiska i gospodarki wodnej, w szczególności poprzez zapewnienie wsparcia tym działaniom oraz ich promocję. W tym celu Fundusz m.in. udzielał będzie pomocy merytorycznej beneficjentom w ramach przygotowywanych przedsięwzięć dla perspektywy finansowej UE 2014 – 2020. W 2019 kontynuowana będzie realizacja projektów, które uzyskały wsparcie ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 (działanie 11.4 Ochrona różnorodności biologicznej) oraz Kampanii Edukacyjnej na rzecz zrównoważonego rozwoju. Fundusz w tych projektach pełni rolę beneficjenta oraz partnera. Ważnym programem, w którym uczestniczy Fundusz jest realizowany ze środków POIiŚ 2014 – 2020 projekt doradztwa energetycznego.

2.1.Cele i priorytety

Głównym celem Funduszu⁶, jest poprawa stanu środowiska i zrównoważone gospodarowanie jego zasobami przez stabilne, skuteczne i efektywne wspieranie przedsięwzięć oraz inicjatyw służących środowisku w województwie pomorskim.

Działalność WFOŚiGW w Gdańsku, umożliwiającą osiągnięcie długoterminowych celów wynikających z zapisów Programu Ochrony Środowiska Województwa Pomorskiego oraz Strategii Działania Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku, koncentrować się będzie na wspieraniu realizacji przedsięwzięć w następujących priorytetach:

⁶ Cel generalny Funduszu określony jest w Strategii Działania Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku na lata 2017-2020 z perspektywą do 2023 roku

Wdrażanie przedstawionych powyżej priorytetów będzie realizowane poprzez następujące cele szczegółowe:

CEL 1	Zapewnienie jak najlepszego wykorzystania środków, krajowych i zagranicznych dla realizowanych przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska,
CEL 2	Pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania zwiększających potencjał finansowy Funduszu,
CEL 3	Zwiększenie sprawności organizacyjnej i efektywności funkcjonowania Funduszu, w tym cyfryzacja procesów wewnętrznych oraz doskonalenie współpracy i obsługi beneficjentów,
CEL 4	Zapewnienie wysokiej jakości usług doradczych w zakresie przygotowania inwestycji środowiskowych, jak i zwiększenia efektywności energetycznej oraz ograniczenia emisji,
CEL 5	Adaptacja Funduszu do wdrażania nowych polityk i obszarów działalności oraz instrumentów finansowych Unii Europejskiej,
CEL 6	Wspieranie innowacyjnych rozwiązań z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
CEL 7	Rozwój kompetencji w zakresie działań edukacyjnych, doradczych oraz informacyjno-promocyjnych mających na celu kreowanie postaw proekologicznych zgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju.

W ramach określonych powyżej priorytetów będą wspierane w szczególności działania:

- **w adaptacji do zmian klimatu, ochronie wód i gospodarce wodnej**
 - ograniczanie dopływu zanieczyszczeń do wód przybrzeżnych Morza Bałtyckiego oraz do wód powierzchniowych w zlewniach rzek na terenie województwa pomorskiego,
 - budowa, rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków oraz systemów kanalizacyjnych, w tym przede wszystkim realizacja inwestycji:
 - wynikających z aktualizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych i Masterplanu dla wdrażania dyrektywy Rady 91/271/EWG dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych,
 - służących ograniczeniu presji na obszary cenne przyrodniczo, w tym parki narodowe i krajobrazowe oraz obszary Natura 2000,
 - kompleksowe rozwiązania problemów gospodarki wodno-ściekowej na terenach o zabudowie rozproszonej, w tym lokalnych oczyszczalni ścieków oraz oczyszczalni przydomowych,
 - budowa i rozbudowa infrastruktury zagospodarowania osadów ściekowych,
 - zapewnienie dostępu do czystej wody poprzez ochronę wód w zlewniach rzek oraz na obszarach ochronnych zbiorników wód podziemnych i powierzchniowych stanowiących źródło wody dla potrzeb komunalnych,
 - budowa i modernizacja stacji uzdatniania wody, sieci wodociągowych na obszarach wiejskich pod warunkiem zapewnienia właściwej gospodarki ściekowej na terenie objętym projektem oraz działania służące ograniczeniu strat wody,
 - kompleksowe rozwiązania mające na celu uporządkowanie gospodarki wodami opadowymi na obszarach zurbanizowanych, jak również zwiększenie stopnia ich zagospodarowania,
 - ograniczanie procesu degradacji jezior poprzez ograniczenie i likwidację presji, szczególnie komunalnej i rolniczej,
 - poprawę jakość wód jezior poprzez ich rekultywację,
 - przeprowadzanie i wdrażanie audytów mających na celu poprawę funkcjonowania instalacji gospodarki wodno-ściekowej oraz zwiększenie ich efektywności energetycznej,

- rozwój i utrzymanie monitoringu w ochronie powietrza i gospodarce wodnej,
 - przeciwdziałanie klęskom żywiołowym, zapobieganie zagrożeniom środowiska, w tym poważnym awariom i likwidację ich skutków,
 - przedsięwzięcia związane z wdrożeniem programu działań polegających na zmniejszeniu i zapobieganiu zanieczyszczeniom wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych, o którym mowa w art. 104 Prawa Wodnego.
- **w ochronie atmosfery i ochronie przed hałasem**
- zmniejszenie zużycia energii elektrycznej i cieplnej oraz ograniczenie bądź unikanie emisji gazów oraz pyłów w szczególności ograniczenie niskiej emisji na terenach miejskich i uzdrowskowych, w tym realizacja zadań wynikających z programów ochrony powietrza oraz planów gospodarki niskoemisyjnej,
 - ograniczenie zużycia energii, w tym wprowadzenie zarządzania energią w budynkach użyteczności publicznej i instalacjach związanych z gospodarką komunalną,
 - rozwój i kompleksowa modernizacja systemów zaopatrzenia w ciepło (dotyczące zarówno wytwarzania jak i dystrybucji ciepła),
 - prowadzące do zwiększania udziału energii pochodzącej z mikroźródeł rozproszonych, zużywanej na potrzeby własne,
 - dotyczące budowy, rozbudowy i modernizacji instalacji odnawialnych źródeł energii, w tym modernizację małych elektrowni wodnych oraz budowę lub modernizację źródeł wysokosprawnej kogeneracji,
 - rozwój ekologicznych form transportu,
 - budowa mikrobiogazowni rolniczych, instalacji wykorzystujących biogaz pozyskiwany z odgazowania składowisk oraz komór fermentacyjnych oczyszczalni ścieków,
 - dotyczące wdrażania „czystych technologii” w przemyśle i sektorze publicznym, w szczególności wykorzystujących odnawialne lub alternatywne źródła energii oraz prowadzących do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń,
 - mające na celu wzrost lokalnego bezpieczeństwa dostaw energii, w tym uwzględniające inicjatywy klastrowe oraz związane z powstawaniem „wysp energetycznych”.
- **w gospodarce o obiegu zamkniętym, w tym gospodarowaniu odpadami i ochronie powierzchni ziemi**
- realizacja infrastruktury potrzebnej do zagospodarowania odpadów komunalnych ujętej w planie inwestycyjnym stanowiącym załącznik do wojewódzkiego planu gospodarki odpadami, w tym dostosowania obiektów/instalacji do wymogów w obszarze gospodarki odpadami i zwiększenia efektywności ich funkcjonowania,
 - zapobieganie powstawaniu odpadów oraz przygotowanie produktów do ponownego użycia, w tym rozwój sieci napraw zepsutego i wymiany niepotrzebnego sprzętu domowego, w szczególności w ramach punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK),
 - zwiększenie udziału odzysku lub recyklingu poszczególnych rodzajów odpadów, w tym odzysk energii z odpadów,
 - wdrażanie i rozbudowa efektywnych systemów selektywnego zbierania odpadów, w szczególności punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK) oraz dostosowanie systemów selektywnego zbierania odpadów w gminach do wymagań prawnych oraz technologicznych i organizacyjnych RIPOK,
 - rozwój selektywnego zbierania odpadów niebezpiecznych w systemie odpadów komunalnych, zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, odpadów wielkogabarytowych oraz z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych,
 - usuwanie i unieszkodliwianie odpadów niebezpiecznych, w szczególności realizacja zadań wpisujących się w programy usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest,

- rekultywacja składowisk odpadów, rekultywacja/remediacja terenów zdegradowanych oraz likwidacja „dzikich wysypisk”, w szczególności na obszarach leśnych i cennych przyrodniczo.
- **w ochronie różnorodności biologicznej, informacji i edukacji ekologicznej**
 - zachowanie różnorodności biologicznej na poziomie ekosystemów i gatunków oraz zmniejszenie antropopresji na obszarach cennych przyrodniczo,
 - wspieranie regionalnych działań w zakresie dostępu do informacji o stanie środowiska oraz promujących postawy i zachowania pro środowiskowe.

2.2. Zakres działań

Lista przedsięwzięć priorytetowych WFOŚiGW w Gdańsku określa priorytetowe programy i przedsięwzięcia planowane do dofinansowania przez Fundusz w 2019 roku. Wybór projektów następuje po przeprowadzeniu oceny złożonych do Funduszu wniosków o dofinansowanie. Na realizację wybranych zadań i programów Fundusz ogłasza konkursy.

▪ Konkursy tematyczne - środki krajowe: WFOŚiGW w Gdańsku

- ✓ **„Czyste Powietrze”** – adresowany do osób fizycznych będących właścicielami domów jednorodzinnych lub osób posiadających zgodę na rozpoczęcie budowy budynku jednorodzinnego. Wsparcie finansowe uzyskują zadania polegające na wymianie starych pieców i kotłów na paliwo stałe na nowe źródła ciepła spełniające wymagania konkursu, w tym zasilane z węzłów cieplnych (podłączenie do miejskiej sieci ciepłowniczej), gazem, olejem opałowym, energią elektryczną (w tym pompy ciepła), paliwem stałym (biomasą lub węglem). Oprócz montażu nowych źródeł ciepła, dofinansowaniu podlegają również działania termomodernizacyjne w budynkach jednorodzinnych oraz zakup i montaż instalacji OZE (kolektorów słonecznych i mikroinstalacji fotowoltaicznych). Celem konkursu jest poprawa efektywności energetycznej oraz zmniejszenie emisji pyłów i innych zanieczyszczeń do atmosfery z istniejących jednorodzinnych budynków mieszkalnych lub uniknięcie emisji zanieczyszczeń powietrza pochodzących z nowo budowanych jednorodzinnych budynków mieszkalnych. Konkurs współfinansowany jest ze środków udostępnionych NFOŚiGW w ramach Programu Priorytetowego „Czyste Powietrze”.
- ✓ **„Konkurs na zadania z zakresu ochrony przyrody województwa pomorskiego”** – adresowany do podmiotów prowadzących działalność i posiadających struktury organizacyjne na terenie województwa pomorskiego, takich jak: organizacje pozarządowe, których celem statutowym jest ochrona środowiska, Lasy Państwowe, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne. Wsparcie uzyskują zadania mające na celu ochronę przyrody i zrównoważone funkcjonowanie ekosystemów na obszarze województwa pomorskiego.
- ✓ **„Konkurs na zadania z zakresu edukacji ekologicznej dla województwa pomorskiego”** - w konkursie mogą uczestniczyć producenci audycji radiowych mających zapewnioną emisję cyklu audycji w radiu o zasięgu obejmującym województwo pomorskie, organizacji pozarządowych, których celem statutowym jest ochrona środowiska lub edukacja ekologiczna, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjnych prowadzących działalność edukacyjną za wyjątkiem szkół oraz państwowe i samorządowe instytucje kultury prowadzące działalność z zakresu edukacji ekologicznej.
- ✓ **„Usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu województwa pomorskiego (edycja 2019)”** - konkurs adresowany jest do gmin województwa pomorskiego, działających na rzecz właścicieli lub posiadaczy obiektów budowlanych na ich terenie, które otrzymają wsparcie finansowe na usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest. Celem konkursu jest usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest, a przez to minimalizacja szkodliwego oddziaływania azbestu na ludzi i środowisko.

- ✓ **„Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w województwie pomorskim poza granicami aglomeracji ujętych w krajowym programie oczyszczania ścieków komunalnych”** - konkurs adresowany jest do jednostek samorządu terytorialnego województwa pomorskiego, zwanych dalej: „jst”, i ich związków lub podmiotów świadczących usługi publiczne w ramach realizacji zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego. Celem konkursu jest poprawa stanu gospodarki wodno-ściekowej poza granicami aglomeracji umieszczonych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK). W ramach konkursu możliwa jest realizacja przedsięwzięć na obszarach poza aglomeracjami ujętymi w KPOŚK, związanych z zagospodarowaniem ścieków i/albo zaopatrzeniem w wodę pod warunkiem zapewnienia właściwej gospodarki ściekowej na terenie objętym projektem. Finansowaniem objęte będą również podłączenia do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej tylko dla gospodarstw domowych (w tym również zarządzanych przez wspólnoty mieszkaniowe i spółdzielnie mieszkaniowe), gospodarstw agroturystycznych, obiektów użyteczności publicznej.
 - ✓ **„Ogólnopolski program finansowania służb ratowniczych”** - nabór skierowany jest do podmiotów (z wykluczeniem państwowych jednostek budżetowych) z terenu województwa pomorskiego, znajdujących się na liście, o której mowa w Porozumieniu w sprawie współdziałania w zakresie zwalczania zagrożeń dla środowiska z dnia 30.10.2015 r., zawartego przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Ministra Ochrony Środowiska.
 - ✓ **„Konkurs na zadania realizowane przez jednostki ochotniczej straży pożarnej w roku 2019”** - konkurs adresowany jest do jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej województwa pomorskiego. Do konkursu mogą zostać zgłoszone zadania polegające na zakupie sprzętu i wyposażenia wykorzystywanego w akcjach ratowniczych w celu przeciwdziałania poważnym awariom i klęskom żywiołowym oraz likwidacji ich skutków dla środowiska na obszarze województwa pomorskiego, które zostały uzgodnione z Komendą Wojewódzką Państwowej Straży Pożarnej w Gdańsku.
 - ✓ **„Ogólnopolski program regeneracji środowiskowej gleb poprzez ich wapnowanie”** – program skierowany jest do rolników posiadających gospodarstwa rolne o powierzchni do 75 ha (pH gleby poniżej lub równe 5,5). W ramach programu dofinansowanie mogą uzyskać działania regeneracyjne dla danej działki. Dofinansowanie udzielane będzie, w ramach pomocy de minimis, na realizację przedsięwzięć skutkujących poprawą jakości środowiska, co zostanie potwierdzone opinią Okręgowej Stacji Chemiczno-Rolniczej w Gdańsku. Wnioski składane są do Okręgowych Stacji Chemiczno-Rolniczych, gdzie przeprowadzana jest ich ocena i analiza. Zadaniem Funduszu jest wypłata środków wnioskodawcy.
- **Tworzenie warunków do wdrażania finansowania ochrony środowiska i gospodarki wodnej**
- Fundusz będzie kontynuował tworzenie warunków do finansowania ochrony środowiska i gospodarki wodnej, w szczególności poprzez udzielanie pomocy merytorycznej beneficjentom realizującym inwestycje w zakresie poprawy efektywności energetycznej, wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz związane z poprawą jakości powietrza.
- W 2019 roku kontynuowana będzie współpraca z NFOŚiGW jako Partnerem Wiodącym, przy realizacji projektu systemowego pn. *„Ogólnopolski system wsparcia doradczego dla sektora publicznego, mieszkaniowego oraz przedsiębiorców w zakresie efektywności energetycznej oraz OZE”*, finansowanego w ramach POIiŚ 2014-2020, Poddziałanie 1.3.3 „Zmniejszenie emisyjności gospodarki”. Udział Funduszu w tym projekcie związany jest z funkcjonowaniem Zespołu Doradców Energetycznych, którego zadaniem jest wsparcie projektów przyczyniających się do realizacji pakietu klimatyczno-energetycznego poprzez m.in.:
- ✓ wdrożenie i rozwój systemu doradztwa za pośrednictwem mediów oraz podczas organizowanych konferencji/szkoleń i bezpośrednich spotkań z pracownikami samorządów, sektorem mieszkaniowym, przedsiębiorcami, osobami fizycznymi itd.,
 - ✓ przygotowanie i przeprowadzenie szkoleń dla pracowników samorządów, sektora mieszkaniowego, przedsiębiorców, ośrodków pomocy społecznej, ośrodków doradztwa rolniczego i innych podmiotów, w tym szkoleń informacyjno-promocyjnych dla krajowego Programu Priorytetowego Czyste Powietrze,

- ✓ organizacja i przeprowadzenie szkoleń dla energetyków gminnych oraz wsparcie merytoryczne dla tworzenia sieci współpracy pomiędzy poszczególnymi gminami województwa pomorskiego w zakresie efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii oraz ochrony powietrza,
- ✓ wsparcie realizacji projektów oraz inwestycji pod kątem doboru odpowiednich rozwiązań technologicznych oraz wskazania możliwych źródeł finansowania w ramach planowanych i realizowanych przedsięwzięć w zakresie ochrony powietrza, efektywności energetycznej i OZE,
- ✓ intensyfikację działań zmierzających do ograniczenia ubóstwa energetycznego w tym m.in. poprzez wsparcie merytoryczne dla inwestycji poprawiających efektywność energetyczną budynków jednorodzinnych zamieszkiwanych przez osoby nim dotknięte lub zagrożone, prowadzenie działań informacyjnych w zakresie źródeł finansowanie takich inwestycji oraz promowanie bezkosztowych działań poprawiających efektywność energetyczną gospodarstw domowych,
- ✓ realizacja działań informacyjno-promocyjnych, takich jak organizacja i/lub udział w konferencjach tematycznych i wydarzeniach wystawienniczych promujących oszczędność energii, OZE i rozwiązania niskoemisyjne, w tym organizacja II Pomorskiego Pikniku Energetycznego w ramach Pomorskich Dni Energii oraz Regionalnej Konferencji dla uczestników Projektu Doradztwa Energetycznego,
- ✓ usługi doradcze w zakresie aplikowania o środki Unii Europejskiej oraz doradztwo związane z przygotowaniem Planów Gospodarki Niskoemisyjnej (PGN) lub Planów działań na rzecz zrównoważonej energii (SEAP) i klimatu (SECAP) oraz innych dokumentów wpisujących się w bieżącą politykę państwa w zakresie ochrony klimatu, w tym m.in. strategii rozwoju elektromobilności,
- ✓ usługi doradcze w zakresie opiniowania dokumentacji inwestycji, w tym weryfikacji audytów energetycznych i audytów efektywności energetycznej oraz specyfikacji istotnych warunków zamówienia.

W 2019 roku Zespół Doradców Energetycznych planuje kontynuację działań informacyjnych i szkoleniowych w zakresie generacji rozproszonej w celu dotarcia do kolejnych interesariuszy.

Ważnymi partnerami przedstawionych powyżej działań są przede wszystkim podmioty zaangażowane w tworzenie wyróżnionych przez Ministerstwo Energii klastrów:

- Słupskiego Klastra Bioenergetycznego,
- Kwidzyńskiego Klastra Energii,
- Przechlewskiego Klastra Energii,
- Energy Regionu Gajewo,
- Gniewińskiego Klastra Energii.

Pozostałymi kluczowymi partnerami w zakresie promowania idei klastrów, w tym wcielania jej w życie są między innymi: Polskie Górnictwo Naftowe, Gazownictwo SA, Polska Spółka Gazownictwa sp. z o.o. i Energa Operator SA, w szczególności w zakresie wykorzystania gazu sieciowego oraz LNG na potrzeby układów kogeneracyjnych niewielkiej mocy. W kontekście działań zmierzających do ograniczenia niskiej emisji projekty dotyczące efektywnej generacji rozproszonej mają szczególne znaczenie na obszarach o zwartej zabudowie, nie tylko w największych miastach województwa, ale również w mniejszych ośrodkach miejskich. Dodatkowymi podmiotami o kluczowej roli, jakie funkcjonują na tych obszarach są przedsiębiorstwa energetyki cieplnej. Projekt Doradztwa obejmuje promowanie ich roli nie tylko jako osi wokół których skupia się funkcjonowanie klastrów energii, ale i podmiotów mających zasoby merytoryczne, techniczne i finansowe pozwalające na skuteczne wdrażanie działań zmierzających do ograniczenia zjawiska niskiej emisji jak i ubóstwa energetycznego.

Fundusz jako beneficjent środków w ramach Działania 11.4. Ochrona różnorodności biologicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014 – 2020 kontynuował będzie realizację projektów (w dwóch przypadkach WFOŚiGW w Gdańsku pełni rolę Partnera Wiodącego), których celem jest m.in. kształtowanie postaw prośrodowiskowych i rozwój oferty edukacji ekologicznej oraz ochrona bioróżnorodności Pomorza. Poniżej przedstawiono projekty, w których realizację zaangażowany jest Fundusz:

Projekty, w których Fundusz jest Partnerem Wiodącym:

- **„Ochrona bioróżnorodności rezerwatów przyrody Pomorza”**, we współpracy z RDOŚ w Gdańsku,
- **”Kampania informacyjno – edukacyjna na rzecz zrównoważonego rozwoju Pomorza”**.

Projekty, w których Fundusz występuje w roli Partnera:

- **„Zrównoważona turystyka i ekstensywne rolnictwo dla Rezerwatu Przyrody Beka”** Partnerem Wiodącym jest Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego.
- **„Ochrona przyrody przed inwazją barszczu Sosnowskiego na terenie Gminy Kępice”** Partnerem Wiodącym jest Gmina Kępice.
- **„Przyjaciele Bałtyckiej Przyrody – kampania informacyjna na rzecz zrównoważonego rozwoju”** Partnerem Wiodącym jest Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego.
- **„Edukacja dla Przyrody”** Partnerem wiodącym jest Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych.
- **„Rewaloryzacja Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego w Wojanowie”** Partnerem wiodącym jest Gmina Pruszcz Gdański.
- **„Rozbudowa ścieżki dydaktycznej Akwarium Morskiego Instytutu Rybackiego – Państwowego Instytutu Badawczego w Gdyni”**.

Dodatkowo działalność Funduszu obejmować będzie realizację następujących przedsięwzięć:

- organizację Pomorskich Dni Energii,
 - prezentację możliwości finansowania przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej (wykłady, publikacje, materiały informacyjne),
 - organizację konferencji tematycznych, seminariów i warsztatów,
 - wsparcie gmin i miast w ich staraniach w osiągnięciu celów polityki klimatyczno-energetycznej między innymi poprzez pełnienie roli Regionalnego Koordynatora Porozumienia Burmistrzów w województwie pomorskim.
- **Współpraca z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej**

W 2019 roku Fundusz będzie kontynuował i rozwijał współpracę z NFOŚiGW w zakresie realizacji następujących Programów Priorytetowych:

- **Czyste Powietrze,**
- **Poprawa jakości powietrza część 2. Zmniejszenie zużycia energii w budownictwie,**
- **SYSTEM – Wsparcie działań ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych przez partnerów zewnętrznych. Część 2) REGION,**
- **Ogólnopolski Program finansowania usuwania wyrobów zawierających azbest,**
- **Ogólnopolski program gospodarki wodno-ściekowej poza granicami aglomeracji ujętych w KPOŚK,**
- **Ogólnopolski program regeneracji środowiskowej gleb poprzez ich wapnowanie,**
- **Ogólnopolski program finansowania służb ratowniczych.**

Kontynuowana będzie również współpraca z NFOŚiGW w zakresie monitorowania projektów Systemu Zielonych Inwestycji GIS (Green Investment Scheme).

W oparciu o Wspólną Strategię działania Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i wojewódzkich Funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2017-2020 planowana jest realizacja działań przyczyniających się do wykorzystania potencjału Banku Ochrony Środowiska S.A. jako pośrednika w dystrybucji środków do odbiorców detalicznych oraz małych i średnich przedsiębiorców.

▪ **Współpraca z administracją rządową w terenie**

W 2019 roku Fundusz będzie kontynuował i rozwijał współpracę z instytucjami, które są elementem rządowej administracji w terenie. Dofinansowanie państwowych jednostek budżetowych następuje poprzez przekazanie środków do budżetu państwa na zadania realizowane przez te jednostki. W zakresie czynnej ochrony przyrody kontynuowana będzie współpraca z Regionalną Dyрекcją Ochrony Środowiska w Gdańsku. W 2019 roku Fundusz udzieli RDOŚ dofinansowania ze środków statutowych. Będzie również kontynuował realizację wspólnego projektu, który uzyskał dofinansowania ze środków RPO WP 2014-2020. W ramach podpisanego listu intencyjnego dotyczącego współpracy pomiędzy Komendą Wojewódzką Państwowej Straży Pożarnej a WFOŚiGW w Gdańsku kontynuowana będzie współpraca w zakresie dofinansowania zakupu sprzętu dla jednostek PSP w województwie pomorskim poprzez podpisanie umów ze wskazanymi starostwami powiatowymi.

▪ **Wdrażanie Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013**

WFOŚiGW w Gdańsku w systemie wdrażania Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 pełni funkcję Instytucji Wdrażającej dla I i II osi priorytetowej dla projektów o wartości poniżej 25 mln euro. W związku z zakończeniem realizacji projektów, w 2019 roku planuje się przeprowadzenie kontroli ich trwałości. Pracownicy będą realizować również obowiązki sprawozdawcze wobec Instytucji Pośredniczącej i Zarządzającej.

▪ **Współpraca z Samorządem Województwa Pomorskiego**

W 2019 roku WFOŚiGW w Gdańsku kontynuował będzie współpracę z Samorządem Województwa Pomorskiego w ramach Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie energetyki i środowiska *Ekofektywne Pomorze*. We współpracy z Samorządem Województwa planuje się również dalszą promocję gospodarki niskoemisyjnej poprzez współorganizację Pomorskich Dni Energii.

WFOŚiGW w Gdańsku wspierał będzie działalność Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej oraz dofinansowywał działalność „Zielonej Szkoły” w Schodnie, „Błękitnej Szkoły” we Władysławowie, „Ośrodka Edukacji Ekologicznej” w Szymbarku oraz Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej w Gdańsku.

W ramach współpracy z biurem Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych planowane jest m.in. organizowanie wspólnych warsztatów szkoleniowych oraz promocja działań z zakresu ochrony przyrody na terenie województwa pomorskiego oraz podczas wydarzeń europejskich.

▪ **Współpraca z organizacjami pozarządowymi**

Fundusz będzie wspierał organizacje pozarządowe w ich działaniach na rzecz ochrony środowiska i kształtowania postaw proekologicznych.

Troska o jakość powietrza od zawsze jest jednym z priorytetów WFOŚiGW. W tym zakresie Fundusz współpracuje m.in. z Fundacją Agencja Regionalnego Monitoringu Atmosfery Aglomeracji Gdańskiej. Fundacja zaangażowana jest w realizację projektu „Wspomaganie regionalnego monitoringu atmosfery”. Dzięki pozyskanym danym mieszkańcy oraz różne instytucje mają aktualne dane na temat jakości powietrza w aglomeracji gdańskiej. Wpływa to na wzrost świadomości w zakresie zmniejszenia emisji szkodliwych substancji do atmosfery.

Planowana jest kontynuacja współpracy ze Związkiem Gmin Pomorskich w organizowaniu seminariów dla przedstawicieli jst i podmiotów zajmujących się eksploatacją gminnych oczyszczalni ścieków z zakresu optymalizacji procesów technologicznych, efektywności energetycznej i kosztów eksploatacji.

Fundusz będzie otwarty na inne formy współpracy z organizacjami pozarządowymi w ramach działalności na rzecz ochrony środowiska oraz kształtowania postaw proekologicznych.

▪ **System zarządzania środowiskowego**

WFOŚiGW w Gdańsku wdrożył i utrzymuje system zarządzania środowiskowego oparty na wymaganiach Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) NR 1221/2009 z dnia 25 listopada 2009r. w sprawie dobrowolnego udziału organizacji w systemie ekozarządzania i audytu we Wspólnocie (EMAS).

W ramach systemu Zarząd WFOŚiGW w Gdańsku określił Politykę środowiskową, w której zobowiązał się m.in. do prowadzenia swojej działalności zgodnie z przepisami prawa, zapobiegania zanieczyszczeniom oraz ciągłego doskonalenia.

Treść Polityki dostępna jest w siedzibie Funduszu oraz na stronie internetowej pod adresem www.wfos.gdansk.pl

▪ **Wyzwania**

Dla osiągnięcia celów i skutecznej realizacji zadań Zarząd WFOŚ w Gdańsku podejmie działania m.in. w zakresie:

- współpracy z NFOŚiGW w celu wypracowania oraz wdrażania Programów Priorytetowych dotyczących różnych dziedzin tematycznych,
- pozyskiwania środków udostępnianych w ramach Programów Priorytetowych NFOŚiGW w celu zniwelowania skutków zmian przepisów prawnych, w szczególności w zakresie ograniczenia przychodów wfośigw wynikających ze zmian ustawy Prawo wodne,
- dalszego rozwoju kompetencji Funduszu jako organizacji specjalizującej się w inicjowaniu, przygotowaniu i finansowaniu przedsięwzięć w obszarze środowiska i energii,
- aktualizacji Strategii Działania WFOŚiGW w Gdańsku w kontekście zmieniających się uwarunkowań prawnych i finansowych,
- włączenia w inicjatywy, których celem jest pozyskanie dodatkowych źródeł finansowania ze środków Unii Europejskiej na realizację zadań, które przyczynią się do skutecznej realizacji Strategii działania Funduszu oraz założeń Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie energetyki i środowiska – Ekoefektywne Pomorze,
- zwiększenia otwartości na współpracę z organizacjami i podmiotami działającymi na rzecz ochrony środowiska oraz kształtowania postaw proekologicznych.

2.3. Informacja i promocja

Informacje i aktualności na temat działalności Funduszu zamieszczane są na stronie internetowej www.wfos.gdansk.pl. W serwisie społecznościowym – Facebook - publikowane są posty związane z aktywnością WFOŚiGW oraz ochroną środowiska. Regularnie przygotowujemy jest wkład do ogólnopolskiego i regionalnego newslettera, zawierający najważniejsze wiadomości związane z działalnością WFOŚiGW w Gdańsku. Newslettery rozsyłane są do mediów, beneficjentów, firm i instytucji, zarówno tych z terenów Pomorza, jak i znajdujących się na terenie całej Polski. Informacje z newslettera zamieszczane są również na stronie www.17funduszy.pl. W 2019 roku kontynuowane będą działania dotyczące rozbudowy Portalu Beneficjanta.

Pracownicy Funduszu uczestniczyć będą w edukacyjnych wydarzeniach promujących zachowania prośrodowiskowe, organizowanych przez beneficjentów i partnerów Funduszu (m.in. Dzień Ryby w Helu, Akcja Bioróżnorodność w Gdańsku, Targi Ochrony Środowiska POLEKO SYSTEM, Piknik Ekomobilności). W trakcie wydarzeń pracownicy będą informować o działalności Funduszu, realizowanych projektach i zadaniach.

Co roku z udziałem Funduszu organizowane są Pomorskie Dni Energii. Spotkania cieszą się dużym zainteresowaniem branżowych firm. Chętnie uczestniczą w nich również mieszkańcy województwa pomorskiego, którzy mogą dowiedzieć się jak ograniczyć niską emisję poprzez oszczędność energii w swoim domu.

Pracownicy WFOŚiGW w Gdańsku w roli prelegentów, ekspertów i doradców uczestniczyć będą w seminariach i konferencjach dotyczących ochrony środowiska i edukacji ekologicznej.

Do działań informacyjno-promocyjnych, wykonywanych cyklicznie, przez cały rok, zaliczyć można:

- ✓ redakcję artykułów sponsorowanych, przygotowywanie artykułów do czasopism samorządowych, na ogólnopolskie i regionalne strony internetowe poświęcone środowisku,
- ✓ współorganizację konferencji organizowanych przez pracowników Funduszu,
- ✓ administrowanie stroną internetową (zamieszczanie informacji i ogłoszeń oraz aktualności),
- ✓ promocję zespołu doradców WFOŚiGW (doradców RPO i Doradców Energetycznych),
- ✓ koordynację udziału w akcji bookcrossingu,
- ✓ prowadzenie katalogów biblioteki środowiskowej,
- ✓ udzielanie informacji beneficjentom na temat działań Funduszu, w tym obowiązków promocyjnych,
- ✓ kontakty z ogólnopolskimi i regionalnymi mediami, koordynowanie wywiadów do mediów na temat działalności Funduszu, wysyłanie notatek prasowych na temat najważniejszych wydarzeń związanych z działalnością WFOŚiGW w Gdańsku,
- ✓ dbanie o pozytywny wizerunek Funduszu,
- ✓ obsługę konferencji zewnętrznych organizowanych w siedzibie Funduszu,
- ✓ współpraca z różnymi podmiotami (szkoły, organizacje ekologiczne, fundacje i stowarzyszenia) w zakresie wsparcia materiałami informacyjno-promocyjnymi Funduszu akcji i wydarzeń ekologicznych przez nich organizowanych,
- ✓ promocję edukacyjno-ekologicznych zachowań pracowników Funduszu (sadzenie lasu, dojazd do pracy na rowerze, segregacja śmieci, picie wody z kranu).

Aktywność informacyjno-promocyjna Funduszu związana będzie również z realizacją projektów dofinansowanych z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego 2014-2020 oraz Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020. Jednym z projektów, w których Fundusz jest liderem jest „Kampania informacyjno-promocyjna na rzecz zrównoważonego rozwoju Pomorza”. Kampania ma uświadomić zarówno mieszkańcom województwa pomorskiego, jak i turystom, wspólną odpowiedzialność za stan środowiska naturalnego oraz wpłynąć na zmianę postaw społecznych.

Kampania realizowana jest w telewizji (reklamy filmowe, animacje), internecie (filmy, animacje, artykuły, spoty radiowe, strona internetowa, media społecznościowe, gry edukacyjne, quizy, konkursy), radiu (spoty radiowe), środkach komunikacji miejskiej (plakaty, animacje z napisami), kinach (reklamy filmowe), miejscach publicznych, tj. urzędy, biblioteki, uczelnie wyższe, siedziby fundacji i stowarzyszeń, świetlice wiejskie, jednostki straży pożarnej (plakaty). Tematyka: efektywne gospodarowanie zasobami (2017), gospodarka w obiegu zamkniętym (2018), ochrona bioróżnorodności (2019). Kampania docelowo ma trafić do około miliona osób. Realizowana będzie do końca 2019 roku.

W 2019 roku zaplanowane zostały 24 edukacyjne imprezy plenerowe, w których udział wezmą pracownicy WFOŚiGW w Gdańsku. Podczas tych wydarzeń promowane będą cele, idea i założenia Kampanii.

Kampanii towarzyszyć będzie interaktywna wystawa plenerowa, która w 2019 roku prezentowana będzie w następujących miejscach województwa pomorskiego: Kartuzy, Kościerzynę, Chojnice, Człuchów, Starogard Gdański, Krynicę Morską, Łebę, Ustkę, Stegnę, Kwidzyn, Sztum, Malbork, Nowy Dwór Gdański, Tczew, Pruszcz Gdański, Gdańsk.

3. Finansowanie działalności WFOŚiGW w Gdańsku

3.1. Plan Finansowy na 2019 rok

Szczegółowy plan finansowy został przedstawiony jako odrębny dokument w tabeli z opisem zasad, które stosowano w celu określania jego poszczególnych pozycji. Tabela zgodna jest z wzorem, o którym mowa w § 3 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 listopada 2010r. w sprawie gospodarki finansowej Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej (Dz. U. Nr 226, poz. 1479).

Stan funduszu własnego na początku roku 2019 wyniósł **221,4 mln zł**. Odpowiada on aktywom netto, czyli aktywom funduszu pomniejszonym o zobowiązania.

Pozycje przychodów i kosztów odpowiadają zwiększeniom i zmniejszeniom wartości funduszu własnego, z wyjątkiem wydatków i zakupów inwestycyjnych własnych, które nie wpływają na wartość funduszu własnego. Przychody zaplanowano w wysokości **23.333 tys. zł**, zaś koszty w wysokości **36.165 tys. zł**.

Przychody Funduszu są o 43% mniejsze od przychodów roku poprzedniego. Wynika to z nowej ustawy Prawo wodne, która weszła w życie w 2018r i odebrała wojewódzkim funduszom ochrony środowiska i gospodarki wodnej wpływy z tytułu opłat za gospodarowanie wodą i ściekami.

W planie finansowym uwzględniono środki dotacyjne z projektu systemowego pn. „Ogólnopolski system wsparcia doradczego dla sektora publicznego, mieszkaniowego oraz przedsiębiorców w zakresie efektywności energetycznej oraz OZE”. Ponadto w przychodach uwzględniono także przewidywane środki refundowane z RPO WP w związku z podpisanymi umowami o dofinansowanie projektów, w których Fundusz jest beneficjentem wiodącym lub Partnerem.

Łącznie zaplanowano przychód z tytułu refundacji środków z programów, w których uczestniczy Fundusz w wysokości 2,1 mln zł.

W kosztach w pozycji Koszty działalności organów i biura uwzględniono koszty związane z uczestnictwem w programie NFOŚiGW Doradztwa Energetycznego oraz programach RPO WP. Nie ma możliwości wyłączenia tych kosztów z pozycji Koszty działalności organów i biura, mimo że są one w znacznej części refundowane. Koszty te zaplanowane do poniesienia w 2019 r. wynoszą 2,5 mln zł. Ponadto uwzględniono koszty w wysokości 1,7 mln zł planowane do poniesienia w związku z realizacją krajowego programu Czyste Powietrze.

Stan funduszu własnego na koniec roku, będący wynikiem zwiększenia o przychody i pomniejszenia o koszty stanu z początku roku, wyniesie **208.551 tys. zł**.

W planie finansowym uwzględniono środki planowane do otrzymania z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w formie pożyczki w ramach Programu Priorytetowego „SYSTEM – Wsparcie działań ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych przez WFOŚiGW Część 2) REGION”.

3.2. Plan podziału środków finansowych w 2019 r. na zadania statutowe

a) według kierunków wydatkowania

✓ ochrona wód i gospodarka wodna	- 35% ± 5%
✓ ochrona powietrza, w tym odnawialne źródła energii	- 40% ± 5%
✓ gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi	- 8% ± 3%
✓ ochrona przyrody i edukacja ekologiczna	- 8% ± 3%
✓ zadania przeciwpowodziowe, monitoring i inne	- 9% ± 3%

b) według formy wydatkowania:

✓ pożyczki	- 80% ± 5%
✓ dotacje (w tym dopłaty do odsetek i środki dla pjb)	- 20% ± 5%